

Inhoud

Maartje Laterveer
De naaktkat die vaak in bad moet
7

Casper Thomas
De cultus van de sterke man
23

Hans Hogenkamp
Dr. Yes
36

Martin de Haan
Lof der vrouwelijkheid
49

Maxim Februari
Caballero-man hakt de knoop door
54

Peter Giesen
De duizeligheid van de vrijheid
66

Lotfi El Hamidi
God, schenk me een zoon

77

Tjeerd Posthuma
Een vuilniswagen met je naam erop

86

Rutger Lemm
Het prinsjesparadijs

95

Mohammed Benzakour
De man moet naar benzine ruiken

111

Thomas Heerma van Voss
Anna en ik

116

Nathan Vos
Over polariteiten gesproken

127

Maurits de Bruijn
Drie kleedkamers

140

Jan van Mersbergen
Het geeft niet

156

Over de auteurs

171

Maartje Laterveer

De naaktkat die vaak in bad moet

Dit boek gaat over ‘de’ man. Die bestaat weliswaar niet – alleen al deze bundel is geschreven door dertien verschillende mannen die alle dertien een andere perceptie van mannelijkheid hebben –, maar toch is ‘de’ man in crisis. Toch moet ‘de’ man wijken voor vrouwen die naar de top willen doorstromen. ‘De’ man moet meer doen in het huishouden en voor zijn kinderen zorgen. ‘De’ man doet het niet snel goed, las ik in *NRC Handelsblad*.

‘De’ man kan wel wat feminisme gebruiken. Want dankzij een eeuw vrouwenstrijd kunnen vrouwen nu werken of moederen of allebei – het maakt ze niet minder vrouw. Ze mogen dik zijn of dun of lief of ambitieus of allemaal tegelijk, ze worden nog steeds gezien als vrouw. Of in elk geval is het onderwerp van debat wanneer dat onverhoopt niet zo is. Kopt *De Telegraaf* bijvoorbeeld met de vraag of een vrouw wel premier kan worden als ze moeder is, dan is het hele land in rep en roer. Terecht. Want natuurlijk zijn er meerdere facetten aan een vrouw, en natuurlijk sluit het ene het andere niet uit.

Maar bij mannen lijken we zover nog niet. Mannelijkheid is van oudsher verbonden met dominantie, leiderschap, voetbal en onafhankelijkheid. En wee de enkeling die daaraan tornt, die wordt onmiddellijk buitenspel gezet door de

Jordan Petersons van deze wereld met het verwijt mannen te willen castreren.

Maar castreren is niet het doel van deze bundel. Als er al een doel is, dan is het de man wat alternatieven geven. Want die zijn er, natuurlijk. Vrouwen worden niet als vrouw geboren, maar tot vrouw gemaakt. Aldus Simone de Beauvoir in *De tweede sekse* (1949). Maar hoe zit dat met die 'eerste' sekse, wordt die dan wel als man geboren? En zo ja, wat houdt dit dan in?

*

Ik groeide op in een dorp met oude mannen die hun hand in mijn onderbroekje staken. Een buurman die ongevraagd zijn tong in mijn mond wurmde. Hardlopende mannen in de duinen die plots hun trainingsbroek lieten zakken om hun pielemuis aan mij te tonen. Een grote neef die mij bepotelde, vriendjes die hun gierende hormonen op mij botvierden zonder te vragen wat ik lekker vond – en of ik überhaupt zin had om hun plasser in mijn mond te nemen. Het is achteraf bezien niet moeilijk te bedenken waarom de perceptie in mij postvatte dat mannen gevaarlijk zijn.

Want dat dacht ik. Niet eens bewust. Zoals zoveel gedachten was het een latente overtuiging, die als een soort ingegraven platvis de grondslag van mijn mensbeeld vormde. Mannen zijn gevaarlijk, mannen kunnen je de bosjes in sleuren, mannen gaan vreemd, mannen denken alleen aan seks en sowieso alleen aan zichzelf, mannen zijn niet te vertrouwen.

Dat werd ook eindeloos bevestigd door de Franse films die mijn moeder keek en waarin altijd wel een Gérard

Dépardieu over een muur klom om een naakte blondine te begluren, en door de boeken van Jan Wolkers die besmuikt grinnikend door mijn vader werden gelezen. Het werd bevestigd door mijn gymjuf, die ons meisjes een cursus zelfverdediging gaf die de jongens niet kregen en die ons leerde 'Brand!' te roepen (want bij 'Help!' komt er niemand), en hoe we onze hand op de kin van een belager moesten zetten zodat we onze vingers in zijn ogen konden priemen. Het werd ook bevestigd door de seksuele voorlichting die wij meisjes op school en in de wandelgangen kregen en jongens niet. Daarvan leerden we hoe we ons moesten wapenen tegen zwangerschap en soa's en dat we ons niet moesten laten 'gebruiken' door jongens.

Misschien, zo moet ik als meisje uit de jaren zeventig hebben geconcludeerd, staken mannen niet allemaal hun hand in meisjesbroekjes, maar ze dachten beslist allemaal aan seks en zagen vrouwen als middel tot die seks.

Vrouwen op hun beurt waren bezig die mannen te behagen, met hakken en parfum en make-up en kirrende lachjes, of niet. Mijn moeder behoorde – net als mijn gymjuf, vermoed ik – tot die laatste categorie en keek ostentatief neer op die eerste categorie. Ik hield als meisje van hakken en parfum en make-up, vond het eindeloos fascinerend hoe mooi je daarvan kon worden, maar ontwikkelde niettemin een ongemakkelijke verhouding met mijn eigen smaak. Want als ik kokerrokken en hoge hakken droeg, als ik mijn wimpers krulde en mijn nagels lakte, stelde ik me dan niet al te gewillig beschikbaar aan mannen? En was ik dan een... *slet*?

De bijnaam 'slet' was in ons dorp zo ongeveer het ergste wat je als meisje kon oplopen. Ik herinner me tot de dag van vandaag het meisje in ons dorp dat als slet te boek stond, ze

woonde in de Dorpsstraat in het derde huis voor je de polder in reed, ze had geblondeerd haar en al vroeg wulpse vormen, en het gerucht ging dat ze het met een colaflesje had gedaan. Zoals elke klas een mooiste meisje heeft, heeft elk dorp een slet. En dat is nooit een jongen.

Als een jongen veel seks heeft, dan is het een jongen. Als een man veel seks heeft, dan is het een man. Een schuinsmarcheerder hooguit. Duim omhoog en nog een biertje. Nooit heb ik me afgevraagd of mannen wel echt zo zijn, en willen zijn. Nooit heb ik mij afgevraagd of jongens wel worden wie ze zijn. Tot nu.

*

Drie jaar geleden sprak ik op een feestje eens met een uitgever over het idee dat ik had voor een essaybundel. Hij had net de Nederlandse vertaling uitgegeven van *I love Dick* van Chris Kraus, een cultroman uit de jaren negentig die revolutionair was in de manier waarop Kraus sans de gebruikelijke gêne de vrouwelijke seksualiteit onderzocht. De uitgever had een neus voor timing: rond diezelfde tijd verschenen in Amerika en Engeland steeds meer essaybundels van vrouwelijke schrijvers die thema's aan de orde stelden waar sinds Simone de Beauvoir niet meer zo uitgebreid over was geschreven: de positie van vrouwen, de maatschappelijke druk om mooi te zijn, bekoorlijk, geen slet, niet oud, niet te ambitieus, niet boos, niet dik – dingen die tegen een man niet werden gezegd. Tegelijkertijd verschenen er boeken die vrouwen vertelden hoe ze mooi konden zijn, bekoorlijk, niet dik en niet oud, en hoe ze de *corner office* konden bereiken door niet zo *nice* te zijn of juist door dat wel te zijn. Voor

mannen verschenen zulke boeken niet – ik heb althans nooit een boek in de winkel zien liggen dat heet: *Waarom Franse mannen niet dik worden*, of: *Nice boys don't get the corner office*. En ik vroeg mij af: hoe autonoom zijn vrouwen eigenlijk, als al deze boeken nodig zijn? Staan vrouwen niet nog steeds met 1-0 achter, alle emancipatie ten spijt? En moet daar niet eens een boek over verschijnen?

Weet je wat jij moet doen, zei de uitgever, jij moet een boek over seks schrijven. Natuurlijk, dacht ik, dat is het eerste waar hij aan denkt. Maar na ampel beraad besepte ik dat dit precies was waarover ik moest schrijven. Want seks is het meest intieme, het meest persoonlijke en meest kwetsbare wat we hebben. Alles is ermee gemoeid: ons lichaam, ons zelfbeeld, ons vertrouwen in onszelf en in de ander, ons vermogen vrij te zijn van remmingen en ons te kunnen overgeven aan plezier, omdat we weten dat we daar recht op hebben en weten hoe we het kunnen krijgen. Als vrouwen dat niet op een gezonde, eigen manier kunnen ontwikkelen omdat mannen jagers zijn en hen zien als prooi, hoe vrij kunnen ze dan überhaupt in het leven staan?

Dat waren de vragen waar ik mee aan de slag ging en meer nog dan een boek over seks, werd het een boek over wat het betekent om vrouw te zijn in de eenentwintigste eeuw. En tijdens het schrijven van dat boek, ergens tussen Freud en Paulita Pappel, de Berlijnse pornomaakster die mij vertelde dat ze veel telefoontjes krijgt van mannen die bang zijn dat hun piemel te klein is, begon het bij mij te dagen. Mannen staan ook met 1-0 achter. Want terwijl meisjes het mooiste meisje van de klas moeten zijn, moeten jongens het mooiste meisje van de klas veroveren. Maar zoals Hans Hogenkamp schrijft in zijn essay over de seksuele opvoe-

ding van zijn zoons, is dat evengoed een wankel koord om te bewandelen. ‘De rol van jager is voor de meeste mannen en jongens namelijk verre van comfortabel. Ze zijn jager tegen wil en dank.’

En net zomin als er een mannelijk equivalent voor ‘slet’ is, is er een vrouwelijk equivalent voor watje. Mannen moeten stoer zijn, niet onzeker, niet afhankelijk. ‘Mannelijkheid is onderhevig aan allerlei evidente en meer verborgen tests,’ schrijft Maurits de Bruijn in deze bundel. ‘Als je in het café komt moet je alcohol drinken, als je voetbal kijkt moet je schreeuwen, als je de bal hebt moet je in de aanval, als een naakte man in de buurt is mag je niet kijken, [als] je wordt gepasseerd door een man die groter is dan jij ga je opzij’ Heteroseksuele mannen huilen niet bij *Love Actually*, merkte Tjeerd Posthuma op toen we spraken over zijn bijdrage aan deze bundel. Althans niet zonder een gevoel van schaamte. ‘Schaamte is een staat van zijn die ons overkomt als we afwijken van de norm.’

Mannen zijn de norm. En dat lijkt mij ook een verdomd krap keurslijf om in te moeten passen.

*

‘It’s a very scary time to be a young man in America,’ zei Donald Trump in oktober 2018. Hij doelde op de beschuldiging van Christine Blasey Ford aan het adres van Brett Kavanaugh, die op het punt stond door Trump te worden benoemd tot hoogste rechter van het land, maar volgens Ford een man was die haar als adolescent had aangerand. ‘Je kunt het als man een leven lang perfect doen,’ zei Trump, zelf aangeklaagd door 24 vrouwen wegens seksuele intimidatie,

‘en toch onderuit worden gehaald door zo’n beschuldiging.’

Als ik Trump zo’n uitspraak hoor doen, moet ik altijd even denken aan die ene nacht in oktober 2016. Het was de nacht van de Amerikaanse verkiezingen, ik was net terug uit Washington – niet de stad Washington, maar een klein stadje in Pennsylvania waar ik met mijn vriend een week in een hotel had gezeten omdat hij als journalist voor *de Volkskrant* verslag deed van de race tussen Hillary Clinton en Trump. Het was nogal onwezenlijk geweest om daar te zijn: Washington is arm, desolaat, de bevolking was er veelal werkeloos of veteraan en reed in grote pick-uptrucks door de stille straten of werkte grote borden pasta weg met grote glazen cola in de enige lokale *diner*. Pistolen kocht je er bij de Walmart en een disproportioneel groot deel van de bevolking bleek verslaafd aan heroïne. Dit was Trump-*county*. Trump-vlaggetjes wapperden in alle tuinen, soms wel vier of vijf verspreid over het gazon, voor het geval je nog niet doorhad dat het de mensen hier ernst was. Ik werd er naar van. Niet zozeer omdat ik bang was dat Donald Trump de verkiezingen zou winnen – ik had een week eerder in intellectueel New York gezeten en daar heerste de geruststellende overtuiging dat Clinton het zou winnen van die frauduleuze zakenman wiens gebrek aan professionaliteit, kennis en moraliteit zelfs voor Republikeinen onmiskenbaar was. Mijn ongemakkelijke gevoel kwam eerder voort uit de troosteloze leegte waarin de Trump-supporters hun leven leven. De cijfers achteraf lieten zien dat het lang niet alleen mannen waren die hun stem aan Trump hadden gegeven, maar hier in Washington leek alles en dus ook de verkiezingen een zaak van mannen – mannen met grote pick-uptrucks, grote borden pasta en grote glazen cola, een

oorlogstrauma en een pistool van de Walmart. Er woonden een stuk of twaalfduizend mensen in Washington en er waren zeven *gentlemen's clubs*. Mijn vriend appte me in de gewraakte verkiezingsnacht vanuit zo'n striptent, die afgeladen was en waar de vrouwen overuren maakten aan de palen. Eerder al had hij me gebeld met het ontstellende nieuws dat Trump had gewonnen. Nu lichtte mijn scherm-pje blauw op in de nacht. 'Ze schreeuwen allemaal: *grab her by the pussy*.' Mijn platvis maakte overuren.

Als sommige mannen, jonge mannen in Amerika vooral, Trump zo'n uitspraak horen doen, dan staan ze veelal te juichen. Er is een bepaald type man dat zich graag laat meevoeren in het kielzog van politieke leiders als Trump, die niet alleen staat in zijn openlijke seksisme. Zoals Casper Thomas in deze bundel schrijft, is er een toenemend aantal 'sterke mannen' die het politieke toneel beheersen en een antifeministische agressie tentoonspreiden die juichend wordt onthaald door mannen die elkaar voeden en proberen te overtreffen in vrouwonvriendelijke uitingen. Deze volgelingen lijken zich gesteund, gezien en gehoord te voelen en eindelijk een uitlaatklep te hebben gevonden voor de minachting die misschien al hun hele leven als een platvis stilletjes en onzichtbaar hun vrouwbeeld bepaalt. 'Wat deze leiders bieden,' schrijft Thomas, 'is een politiek van assertieve mannelijkheid waar de kleine man, onzeker over zijn status en onwillig macht in gelijke mate te verdelen, zich aan kan optrekken: een man die pakt waar hij meent recht op te hebben.'

Sommige mannen nemen die belofte letterlijk. In navolging van zogenoemde *incel (involuntary celibatory) communities*, online gemeenschappen van jonge mannen die